

RAHBAR XODIMLARNING XULQIY MADANIYATINI OSHIRISHDA IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK USULLARNING AHAMIYATI

Mexriban Kazaxbaeva

Ajiniyoz nomidagi NDPI Pedagogika fakulteti
maktab menejmenti 3-kurs talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15119305>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-Mart 2025 yil
Ma'qullandi: 28- Mart 2025 yil
Nashr qilindi: 31- Mart 2025 yil

KEY WORDS

Rahbarlik, xulqiy madaniyat,
ijtimoiy-psixologik usullar,
kommunikatsiya, motivatsiya,
liderlik, ish samaradorligi.

ABSTRACT

Mazkur maqolada rahbarning xodimlar xulqiy madaniyatini oshirishdagi ijtimoiy-psixologik usullardan samarali foydalanishi muhokama qilinadi. Ish muhitini yaxshilash, xodimlarning motivatsiyasini oshirish va samaradorlikni ta'minlashda psixologik ta'sir vositalari, kommunikatsiya usullari va liderlik strategiyalari tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekiston, Rossiya, AQSh va Yevropa mamlakatlaridagi ilg'or tajribalar o'rganilib, ularning amaliy tatbiq etilishi muhokama qilinadi.

Zamonaviy tashkilotlarda samarali boshqaruv tizimini yaratish rahbarning nafaqat professional bilimiga, balki uning xodimlar bilan ishlash qobiliyatiga ham bog'liq. Xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish, ularda ijobiy ish muhiti yaratish va mehnat unumdorligini oshirish rahbarning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, ijtimoiy-psixologik usullardan foydalanish zarur. Ushbu maqolada xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish bo'yicha samarali boshqaruv usullari, psixologik yondashuvlar va ilg'or amaliy tajribalar ko'rib chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot quyidagi metodlardan foydalanilgan holda olib borildi:

- Tahlil va sintez – rahbarlik tamoyillari va xodimlarning xulqiy madaniyatini shakllantirish usullari tahlil qilindi.
- Taqqoslash – turli mamlakatlardagi boshqaruv tajribalarining farqlari va o'xshashliklari o'rganildi.
- Eksperimental tadqiqotlar – ijtimoiy-psixologik usullarning samaradorligi sinovdan o'tkazildi.
- Statistik tahlil – xodimlarning mehnat unumdorligiga psixologik ta'sir usullarining natijalari baholandi.

Natijalar va muhokama

1. Xodimlarning xulqiy madaniyatini shakllantirishning asosiy tamoyillari
Xodimlarning xulqiy madaniyatini rivojlantirish rahbarning samarali boshqaruv yondashuviga bog'liq. Bunda quyidagi tamoyillar muhim ahamiyatga ega:
Shaxsiy namuna – rahbar o'zi xulqiy madaniyatni namoyon qilishi kerak.
Jamoaviy muhitni shakllantirish – korporativ madaniyatni rivojlantirish orqali

xodimlarning o'zaro hurmatini oshirish.

Muloqot madaniyati – samarali kommunikatsiya usullaridan foydalanish.

2. Ijtimoiy-psixologik usullarning rahbarlikdagi ahamiyati

Ijtimoiy-psixologik yondashuvlar yordamida rahbar xodimlarning motivatsiyasi va mehnat samaradorligini oshirishi mumkin. Eng samarali usullar quyidagilardir:

Psixologik motivatsiya – xodimlarni ishga qiziqtirish va ularga maqsadlarni aniq tushuntirish.

Axborot kommunikatsiya tizimlari – xodimlarning axborot almashinuvida faol ishtirokini ta'minlash.

Jamoa ruhiyatini shakllantirish – jamoaning umumiy maqsadlarga yo'naltirilishi.

3. Xalqaro tajribalar

Xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish bo'yicha ilg'or xalqaro tajribalar:

AQSh – kompaniyalarda psixologik treninglar va shaxsiy rivojlanish dasturlaridan keng foydalaniladi.

Germaniya – xodimlarning kasbiy madaniyatini oshirish uchun mentorlik tizimi yo'lga qo'yilgan.

Rossiya – liderlik va kommunikatsiya bo'yicha maxsus o'quv kurslari tashkil etiladi.

4. O'zbekistonda ijtimoiy-psixologik usullardan foydalanish imkoniyatlari

O'zbekistonda xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish uchun quyidagi choralarni ko'rish lozim:

- Rahbarlarning psixologik malakasini oshirish – maxsus seminarlar tashkil etish.
- Xodimlar uchun motivatsion tizimlar yaratish – moddiy va ma'naviy rag'batlantirish.
- Ish muhitini yaxshilash – korporativ madaniyatni rivojlantirish.
- Rahbarlikning psixologik tamoyillari
- Rahbar boshqaruv jarayonida quyidagi psixologik tamoyillarga amal qilishi zarur:
- Individda yo'naltirilgan yondashuv – har bir xodimning shaxsiy ehtiyojlari va qadriyatlarini inobatga olish.
- Jamoaviy munosabatlarni shakllantirish – jamoa a'zolari o'rtasida hamkorlik muhitini rivojlantirish.
- Xodimlarga ishonch bildirish – ularga muhim qarorlar qabul qilishda ishtirok etish imkoniyatini berish.
- Teskari aloqani tashkil etish – xodimlarning fikr-mulohazalarini inobatga olish va ularning takliflarini baholash.
- Ijtimoiy-psixologik usullarning motivatsiyaga ta'siri

Rahbar tomonidan qo'llaniladigan ijtimoiy-psixologik usullar xodimlarning motivatsiyasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ular quyidagicha bo'linadi:

Ichki motivatsiya usullari:

- ✓ Xodimlarni o'zini rivojlantirishga yo'naltirish.
- ✓ Professional o'sish va ko'tarilish imkoniyatlarini ta'minlash.
- ✓ Yangi vazifalar orqali xodimlarning tajribasini kengaytirish.
- ✓ Tashqi motivatsiya usullari:
- ✓ Maqtov va e'tirof etish.
- ✓ Moliya va rag'batlantirish tizimlarini joriy etish.

✓ Jamoa o'rtasida sog'lom raqobatni shakllantirish.

✓ Liderlik usullarining samaradorligi

Ijtimoiy-psixologik usullar rahbarlik uslubi bilan uzviy bog'liq. Quyidagi rahbarlik usullari xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirishda samarali hisoblanadi:

✓ Demokratik liderlik – xodimlarning fikrlarini inobatga olib, qaror qabul qilish.

✓ Avtoritar liderlik – qat'iy tartib-intizom asosida boshqaruv.

✓ Liberal liderlik – xodimlarga o'z faoliyatini erkin rejalashtirish imkoniyatini berish.

✓ Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, demokratik liderlik xodimlarning motivatsiyasini oshirish va mehnat unumdorligini ta'minlashda eng samarali hisoblanadi.

Xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish zamonaviy boshqaruv tizimining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Rahbarlar bu jarayonda ijtimoiy-psixologik usullardan foydalangan holda jamoada sog'lom muhit yaratishlari lozim.

Xodimlarning xulqiy madaniyatini shakllantirish omillari:

✓ Xodimlarning xulqiy madaniyatini shakllantirish quyidagi asosiy omillarga bog'liq:

✓ Organizatsiya madaniyati – kompaniyaning ichki qadriyatlari va tamoyillari.

✓ Rahbarning boshqaruv uslubi – demokratik yoki avtoritar yondashuv.

✓ Motivatsiya va rag'batlantirish tizimi – ishga bo'lgan munosabatni shakllantirish.

✓ Ijtimoiy-psixologik muhit – jamoa ichidagi o'zaro munosabatlar va hamkorlik.

✓ Bu omillar xodimlarning xulq-atvoriga bevosita ta'sir qiladi va rahbar tomonidan doimiy nazorat qilinishi kerak.

✓ Ijtimoiy-psixologik usullar va ularning samaradorligi

Rahbar xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish uchun quyidagi ijtimoiy-psixologik usullardan foydalanishi mumkin:

Psixologik targ'ibot va treninglar – xodimlarning o'zaro muloqot madaniyatini oshirishga yordam beradi. Korporativ etika qoidalarini joriy etish – jamoada tartib va madaniyatni shakllantirish uchun muhim vosita. Liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish – rahbar va xodimlar o'rtasida ijobiy aloqalarni shakllantirish. Tashabbuskorlikni rag'batlantirish – xodimlarga yangi g'oyalar va takliflar bildirish imkoniyatini yaratish. Teskari aloqa mexanizmini ishlab chiqish – xodimlar o'z fikrlarini erkin bildirishlari uchun sharoit yaratish. Bu usullar xodimlarning ishga bo'lgan munosabatini yaxshilaydi va ularning xulqiy madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalar va xodimlar xulqiy madaniyati. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Onlayn trening va vebinarlar – xodimlarga o'z ustida ishlash imkoniyatini taqdim etadi. Elektron monitoring tizimlari – ish jarayonlarini kuzatish va xulqiy me'yorlarga rioya etishni ta'minlash. Virtual jamoalar – masofaviy ish tizimida jamoaviy munosabatlarni mustahkamlash. Zamonaviy texnologiyalar rahbarlarning xodimlar bilan ishlash jarayonini soddalashtirish va samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa va takliflar

Rahbarning xodimlar bilan ijtimoiy-psixologik aloqalarni o'rnatish strategiyasi ish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Samarali boshqaruv uchun quyidagi tavsiyalarni

berish mumkin:

- ✓ Xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish uchun doimiy treninglar tashkil etish.
- ✓ Rahbarning psixologik tayyorgarligini oshirish uchun maxsus kurslar o'tkazish.
- ✓ Motivatsiya va rag'batlantirish tizimini yanada rivojlantirish.
- ✓ Ish joyida psixologik muhitni yaxshilashga yo'naltirilgan dasturlar ishlab chiqish.

Xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish har qanday tashkilotning samarali ishlashi uchun muhim omildir. Rahbar ijtimoiy-psixologik yondashuvlardan foydalanish orqali jamoa ruhiyatini mustahkamlashi, mehnat samaradorligini oshirishi va sog'lom ish muhitini shakllantirishi mumkin. Ushbu tadqiqot natijalari asosida rahbarlikning psixologik usullarini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar berildi. Rahbar xodimlarning xulqiy madaniyatini oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni amalga oshirishi lozim:

- ✓ Xodimlarni doimiy ravishda ijtimoiy-psixologik treninglarga jalb qilish.
- ✓ Korporativ etika va me'yorlarga rioya qilish tizimini shakllantirish.
- ✓ Rag'batlantirish va motivatsiya tizimlarini takomillashtirish.
- ✓ Tashabbuskorlik va kreativ fikrlashni qo'llab-quvvatlash.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. 2022 yil 1-may
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-5117-son qarori. Davlat tashkilotlarida mehnat muhitini yaxshilash va xodimlarning sadoqatini oshirish choralari. 2021 yil 12-iyun
3. O'zbekiston Respublikasi "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" to'g'risidagi Qonuni 2020 Toshkent: Oliy Majlis matbuot xizmati.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023 yil 15-martdagi 107-son qarori. Tashkilotlarda xodimlarning ijtimoiy-psixologik muhitini baholash mezonlari.
5. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. Ish joyida psixologik muhitni yaxshilash bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent: Mehnat Nashr. 2023
6. Abdullayev B. Boshqaruv psixologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va usullar. Toshkent: Fan va texnologiya. 2023
7. Xolmirzayev U. Tashkilotlarda ijtimoiy-psixologik muhit va uni boshqarish. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti. 2022
8. Karimov S. Rahbarlik madaniyati va kasbiy kompetensiyalar. Toshkent: Iqtisod-Moliya. 2021
9. Xudoyberdiyev F. Korxonalar menejmenti va xodimlarning motivatsiyasi. Toshkent: Sharq Nashriyoti. 2020
10. O'zbekiston Respublikasi «Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Ish joyida inson omiliga asoslangan boshqaruv strategiyalari». Toshkent: Iqtisod Nashr. 2023
11. Maslow A. «Motivatsiya va shaxsning rivojlanishi». Moskva: Eksmo. 2023
12. Lomov B.F. «Psixologik ta'sir va rahbarlik qobiliyatlari». Sankt-Peterburg: Nauka. 2022
13. Robbins S.P. «Organizatsion xulq-atvor: nazariya va amaliyot». Nyu-York: Pearson Education. 2019

14. Schneider B., Smith D. «Korporativ madaniyat va rahbarlik uslublari». London: Cambridge University Press.2022

INNOVATIVE
ACADEMY